

ՏԱՀ [ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ]

Կանայքն որ սիրողք էին Քրիստոսին
բզրունկ եւ զհալուէն առեալ բերին,
տեսին ըզինուորսն Թմբեալ առ վիմին,
դառն արտասուէին շուրջ գերեզմանին:

**Դսկ մեծ Մարիամ Մագդաղենացին,
կացեալ արտաքոյ սուրբ գերեզմանին,
աղի արուստութ օղբայր զգննդանին,
եւ տեսեալ զհրեշտակսն ի գերեզմանին:**

Խաւսեալ զրւարթնոցն ընդ Մարիամին,
ասա զո՞վ խնդրես լալով, դու, ով կին.
եւ ընդ բարբառոյն տեսին զԿնէդանին,
եւ ահիւ մեծաւ ի յոտին կացին:

Իսկ Մարիամու ի թիկանց դարձեալ
ետես զԼիածինն ի մէջ պարտիզին,
կարծէր պարտիզական ըզնազաւրացին,
հայցէր արտասուօք, ցոյց զիմ Բաբունին:

**Սիրով խնդրողին ցուցաւ յայն տեղին,
Մարիամ, ծայնէք Յիսուս Միածինն.
Ժանեաւ Մարիամ զծայն Վարդապետին,
Բարունի, կոչեաց զխաչեալ Կննդանին:**

**Յառաջ ընթացեալ փափագմամբ սրտին,
կամէր համբուրել զԱրքային երկնային,
խնդրել ի նմանէ քահանայութիւն,
որ ոչ վայելէր այն կանանց ազգին:**

**Քաղցրիկ բարբառէր Յիսուս կենդանին,
յիս մի՛ մործենար, չեմ ելեալ յերկինս.
երթ դու եւ պատմեա Պետրոսեան գնդին,
թէ յարեաւ Քրիստոս, ծեր մեծ Բաբուկին:**

Պետրոս ընթացեալ լորտուման Որդին,
եկին ճշմարտել զբան Մարիամին,
տեսին զգլխաւսըն յոկ ի տեղին,
ծալեալ վարշամակն ի գլխոյ կողմին:

Տեսին սերորէն նըստեալ ի վիմին,
լալով խնդրէին զիրեանց Բաբունին,
բարձրր բարբառէք, Յարեաւ Միամին,
ի Գալիլէէ տեսէք զԿենդանին՝

Փառք՝ յարուցելոյ Որդւոյ Միածնին,
որ փրկեաց զգործաւ հոգիսն ի բանտին,
գոհութիւն տացուք ըզմեզ փրկողին,¹
այժմ եւ յաւիտեանս եւ յապագային:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԱՂՋՈՑ ԿԱՆՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Աղջոց Ս. Սահփո-
նոս Վանքը կը գանձուի ճի ձորս Գեղոյ,
ի գաւառս Արարատեան, Ելիշա գիւղին
ժոտ, ոչ հեռոս Գիղարբայ Վանքէն. —
Գարեգին Արք. Յովսէփեան, Խաղարկ-
եանք. Բ. Սասն, էջ 137.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Վանքին գլխավոր եկեղեցին շինուած է 1212-1217 թուականներուն, Իւանէի իշխանութեան ժամանակ։
Վարդան Վրդ. Արեւելցի իր Դանիէլի Մեհնութեան խնդր տարածած է 1268ին, զի Սուրբ Ուխտան Աղայի վանացը։

Պարսիկները կողոպտած են Վանքը
 Ժե. Դարու սկիզբը, ինչպես կը պատմէ
 յիշատակագիր ժը. Ալլ և ոմանք ի Պար-
 սից կողմանէն աւարառու դարձան ի նոյն
 երկիրն Այրարատեան, և ոչ զերծան ի
 նոցանէ դարանք վանորէից. քանզի ի
 ձեռն ամեն կ'զբրիտանայոս չորաբարէն և
 նոքայ ցուցանէին, որպէս զգարան Աղ-
 ջոց Վանից յայտնեցին, ուստի հանին
 զաջն Սրբոյն Արիւստակիսի Հայրապետին
 և տարան ի չաւաստան Թաւրիզ, յորմէ
 հանգիպեալ ոմն վաճառական Բաղիշեցի,
 այլ մեծահաւատ, ետ գինս և թափեաց ի
 յանօրինաց և եւեր ի քաղաքն իւր ի Բա-
 ղէշ, յորմէ առւառ աշխարհին մեքոյ գանձ
 անկողպակելաւ. — Յիշա. Ժե. Դարի, Ա.
 Հատր, էջ 288:

Շրջակայ ուրիշ վանքերու հետ Աղ-
ջոց վանքն ալ աւերուած է 1679 թուի
մեծ երկրաշարժին:

վանքի Առաջնորդներէն յիշուած են.

1. — Աբէլ Վարդապետ, 1212—1217;
2. — Տիրացու Վարդապետ, 1234;
3. — Երեմիա Վարդապետ, 1268—1270;
4. — Յովսէփ Վարդապետ, + 1279;
5. — Գրիգոր Վարդապետ, 1280—1284;
6. — Վարդան Նպիսկոպոս, 1471;
7. — Սբիայէլ Նպիսկոպոս, *ժ.է. Դաւ.*

Տ. — Մովսես Եպիսկոպոս, ժԸ Դար
բաւ սկիզբը

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ. — Աղջոց վանքի գրիչներէն ծանօթ են Գալուստ Արեղայ և Վարդան Եպիսկոպոս: Ստորեկ կը ներկայացնենք ինչ որ յայտնի է իրենց գրչական աշխատանքէն:

Ա. — Գալուստ Արեղայ, 1442–1460 երկարող մօտ քառասունայ շրջանին, յաջորդաբար օրինակած է.

1. — Մանուսմանի = Խաղալիւր, 1442ին, Ստացող՝ Մխիթար. — Յիշատակարանք ժե. Դարի, Ա. Մասն, թիւ 606, 24ա. Երևանի, թիւ 769:

2. — Ճառոց, 1442ին. — Յիշատ. ժե. Դարի, Ա., թիւ 605. — 24ա. Երևանի, թիւ 939:

3. — Աւետարան, 1443ին, «ի ձորս Գեղոյ, ի գաւառս Արարատեան», Եկարող՝ Ստեփանոս, կազմող՝ Մխիթար: Ստացող՝ Մկրտիչ Արեղայ. — Յիշատ. ժե. Դարի, Ա., թիւ 626: 24ա. Երևանի, թիւ 6342:

4. — Աւետարան. 1443ին, յանձնարարութեամբ մօտգետի Սամուէլի. որ յիշատակ առած է «ի դուռն Սուրբ Ուխտին Վարդիկ Հաւան»։ — Յիշատ. ժե. Դարի, Գ. Մասն, թիւ 540, 24ա. Զմառեի, թիւ 505:

5. — Աւետարան, 1447ին, յիշատակարանին մէջ կ'ըսէ. «Գրեցաւ ... ձեռնառւութեամբ եղբարս իմոյ Մխիթար առաքելոյ»։ — Յիշատ. ժե. Դարի, Ա. Մասն, թիւ 652, 24ա. Վանեակի, թիւ 161:

6. — Աւետարան, 1452ին, Դաւիթ միայնակցի խնդրանքով: Եկարող և կազմող՝ Ստեփանոս Արեղայ Առնշեցի. — Յիշատ. ժե. Դարի, Բ. Մասն, թիւ 23, Երբեմն ի Փարիզ՝ Նուպարեան Մատենադարան, Ապո 24ա. Երևանի, թիւ 10372:

7. — Աւետարան, 1460ին: Ստացող՝ աբի Մանուէլ, Եկարող՝ Ստեփանոս Արեղայ, կազմող՝ Յովնանէս. — Յիշատ. ժե. Դարի, Գ. Մասն, թիւ 589: 24ա. Վիեննայի, թիւ 787:

Բ. — Վարդան Գրչէն ծանօթ են երկու գործեր, առաջինը օրինակուած երբ արեղայ էր, իսկ երկրորդը՝ եպիսկոպոսութեան օրերուն.

1. — Աւետարան, 1460ին, Ստացող՝ Ստեփանոս. — Յիշատ. ժե. Դարի, Բ. Մասն, թիւ 173:

2. — Աւետարան, 1471ին, Ծաղկող՝ Արքայամ: Ստացող՝ Դանիէլ Վարդապետ Սեւանցի. — Յիշատ. ժե. Դարի, Բ. Մասն, թիւ 397: 24ա. Երևանի, թիւ 8409:

Դ Ե Ր Զ Կ Ի Վ Ա Ն Բ

Դերձկի վանքը կամ Անապատը կը գտնուէր Տիւրիկ գաւառին մէջ, Եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Թէոդորոս:

Դերձկի Ուխտին իրրեկ առաջնորդ յիշուած է Ներսէս Եպիսկոպոս, 1433–41 Թաւադաններուն, իր օրով վանքին միաբաններն էին, Գրիգոր հայրպետ, Սիմեոն աբեղայ, Մարեոս աբեղայ, Սարգիս սարկաւազ, Վարդան սարկաւազ, Ղազար սարկաւազ, ևւ Յովնանիս սեփես:

Դերձկի Անապատին մէջ աշխատող գրիչներէն ծանօթ են հետեւեալները.

Ա. — Կարապետ կրօնաւոր, ի վերջ ժԲ. Դարու, օրինակած է Փողովածոյ մը՝ կրօնական բովանդակութեամբ: Օրինակը ատոցած է Թէոդորոս Եպիսկոպոսէն: Մասն յիշատակարաններուն մէջ կ'ըսէ. «Որ կարդայք միողադիր մի՛ լինիք գրոյս, ի փողոցի էի և ի ծնկիս վերայ գրեցի»։ — 24ա. Ս. Յ. թիւ 3120:

Բ. — Յովսէփ արեղայ, 1433–1441, որդի Յակոբ քանանայի և աշակերտ Արիստակէս վարդապետի, օրինակած է,

1. — Ճառոց, 1435ին, «ի գառնաբեր ժամանակի», Դերձկի Ուխտին հայրպետ Գրիգոր արեղայի յանձնարարութեամբ: Ծաղկող և կազմող՝ Սիմէոն Եպո. Միլեանցի: Ծաղկողը կը գտնուէր Գրիգոր. «Ժամանակս ձեռն էր և դէճ, ու զինչ դեպ որ կու բնդուէք նա չէր գտուվիր»։ — 24ա. Ս. Յ. թիւ 3153:

2. — Ճառոց, 1441ին, «ի գառնաբեր ժամանակի»։ — Յիշատ. ժե. Դարի, Գ. Մասն, թիւ 534:

Գ. — Մկրտիչ սարկաւազ, 1447ին օրինակած է Ճառոց մը, «ի գառնաբեր ժամանակի»։ . . ի վայելումն Սիմէոն հայրպետի»։ — Յիշատ. ժե. Դարի, Բ. Մասն, թիւ 693:

Դ. — Սիմէոն կրօնաւոր, 1457ին օրինակած է մէկ փողովածոյ Կանոնաց և Խրատուց, Յակոբ Եպիսկոպոսի խնդրանքով. — Յիշատ. ժե. Դարի, Բ. Մասն, թիւ 121: 24ա. Երևանի, թիւ 228:

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ